Helsinki 20.5.2021

Eduskunnan talousvaliokunnalle aiheesta valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2022—2025

Käsittelen lausunnossani käsillä olevaa selontekoa suhdannepolitiikan ja julkisen talouden kestävyyden kannalta.

Suhdannepolitiikka

Koronavirusepidemia supisti kokonaistuotantoa viime keväänä äkillisesti supistamalla sekä kysyntää (tartuntavaaran vuoksi monien palveluiden kysyntä romahti) että tarjontaa (epidemian hallintaan liittyvien rajoitusten vuoksi joitakin palveluita ei voinut tarjota). Kokonaistuotannon supistuminen jäi koko vuoden osalta kuitenkin vain 4 - 5 prosenttiin suhteessa siihen, miten talouden odotettiin kehittyvän ennen koronakriisiä tehdyissä talousennusteissa.

Se, että epidemia ei ole supistanut tuotantoa toteutunutta enempää, on nähdäkseni osin aktiivisen talouspolitiikan ansiota. Käsillä olevassa julkisen talouden suunnitelmassa listataan tärkeimmät koronaepidemiaan hoitamiseen liittyvät määräaikaiset toimenpiteet. Ne ovat luonnollisesti myös lisänneet julkisia menoja.

Epidemia on todennäköisesti rajoittanut tuotantoa myös kuluvana vuonna. Esimerkiksi (nimellinen) palkkasumma oli kuluvan vuoden alussa silti jo ylittänyt koronakriisiä edeltäneen tason. Vähintään 1000 euroa kuukaudessa ansainneiden työllisten lukumäärä puolestaan jäi koronakriisiä edeltävästä tasosta vain muutamalla kymmenellä tuhannella.[1]

Myös loppuvuoden ja lähivuosien talousnäkymät ovat varsin hyvät, olettaen että epidemia hiipuu rokotusten myötä pian sekä meillä että ainakin maailmantalouden kannalta tärkeimmissä kehittyneissä maissa. Tähän on nähdäkseni kolme keskeistä syytä. Ensinnäkin kotitalouksien säästäminen kasvoi viime vuonna huomattavasti. Monella kotitaloudella on siten varaa lisätä nopeasti kotimaisten palveluiden kulutusta, kun tartuntavaara on ohi. Toiseksi kriisin alussa pelätty konkurssiaalto on vältetty. Tuotannon nopea palautuminen ei siksi edellytä suurta määrää uusia yrityksiä. Kolmanneksi USA:n voimakkaasti elvyttävä finanssi- ja rahapolitiikka sekä mm. EU:n elpymispaketti kasvattanevat suomalaisyritysten kohtaamaa vientikysyntää. Käsillä olevassa suunnitelmassa esitetään saman tapainen arvio lähivuosien kasvunäkymistä.

Mielestäni suhdannenäkymät puoltaisivat lähivuosina jonkin verran kireämpää finanssipolitiikkaa verrattuna siihen, miltä nykyinen talouspolitiikka selonteossa esitetyn Valtiovarainministeriön julkista taloutta koskevan ennusteen (Taulukko 3) perusteella näyttää. Sekä julkisen talouden perusjäämä että rakenteellinen jäämä ovat ennusteen mukaan koko hallituskauden selvästi pienempiä (ja negatiivisia) kuin mitä ne olivat vuonna 2019.

Myös luvussa 1 mainitut hallituksen itselleen asettamat julkisen talouden tasapainoon liittyvät tavoitteet edellyttävät todennäköisesti uusia päätöksiä julkisen talouden vahvistamiseksi ennen hallituskauden päätymistä. Selonteossa osa julkiseen talouteen liittyvistä tavoitteista asetetaan toki ehdollisiksi sille, että kansainvälinen talous on normaalissa tilanteessa. Tällä hetkellä ei kuitenkaan ole syytä olettaa, että kansainvälisen talouden tilanne olisi tavallista heikompi esimerkiksi vuosina 2022 ja 2023.

[1] Helsinki GSE:n Tilannehuoneen raportti 13.5.2021, https://www.helsinkigse.fi/covid19-data-fi/tilannehuoneen-raportti-13-5-2021-viimeisimmat-kehityskulut-tyomarkkinoilla-kotitalouksissa-ja-yrityksissa/

Julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyys

Koronakriisin aikana toteutettu talouspolitiikka yhdessä koronakriisin talousvaikutusten kanssa on kasvattanut julkisen talouden velkaantumista nopeasti. Lähihistoriaan verrattuna hyvin matala (reaalinen) korkotaso kuitenkin helpottaa kasvaneen julkisen velan hoitamista. Matala korkotaso ja talouden suhteellisen nopealta vaikuttava toipuminen tarkoittavat yhdessä myös sitä, että koronakriisi ei näillä näkymin merkittävästi kasvata julkisen talouden kestävyysvajetta. Kestävyysvajearviot mittaavat julkisen talouden tulojen ja menojen suhdetta usean vuosikymmenen aikajänteellä olettaen, että verotusta ja menoperusteita koskeva politiikka jatkuu nykyisellään.

Koronakriisi ei toki pienennäkään kestävyysvajetta, joka johtuu lähinnä väestön ikääntymisestä tulevien vuosikymmenien aikana. On syytä huomata, että esimerkiksi selonteon luvussa 1 mainittu tavoite velkasuhteen taittamisesta vuosikymmenen puoliväliin mennessä ei tarkoittaisi kestävyysvajeen poistamista, sillä ikääntyneiden väestöosuuden kasvu jatkuu pitkään sen jälkeenkin.

Kestävyysvajetta ei välttämättä tarvitse kuroa umpeen kovin nopeasti, ainakaan niin kauan, kun korkotaso pysyy matalana. Toisaalta kyse on pitkällä aikavälillä sen verran mittavasta tulojen ja menojen epäsuhdasta, että jokaiselta hallitukselta tulee mielestäni edellyttää toimia sen korjaamiseksi. Nykyisen hallituksen toistaiseksi tekemät päätökset tuskin ovat kokonaisuudessaan kestävyysvajetta ainakaan kovin merkittävästi pienentäneet, vaikka osa yksittäisistä päätöksistä (kuten työttömyysputken poistaminen) epäilemättä vahvistaakin julkista taloutta.

Nykyinen hallitus tavoittelee luvussa 1 mainitun taloudellisen kestävyyden kartan mukaan kestävyysvajeen supistamista erityisesti työllisyyttä nostavilla uudistuksilla. Suhteelliset hyvät suhdannenäkymät tarkoittavat, että työn tarjontaa nostavia uudistuksia voisi olla järkevää saattaa voimaan jo hallituskauden loppuun mennessä.

Kunnioittavasti,

Niku Määttänen

Professori, Helsingin yliopisto ja Helsinki Graduate School of Economics